

عنوان

افعال صبی از دیدگاه امام خمینی (ره) و شیخ انصاری (قدس)

## چکیده

با مراجعه به منابع فقهی، با اختلاف گسترده‌ای بین آرا و استدلالات فقهای شیعه در خصوص افعال مواجه می‌شویم. از جمله این اختلافات در رابطه با برخی افعال مدنی، سن مسئولیت کیفری و جنبه جزایی افعال صبی است و از جمله فقهای که در این رابطه از برخی جهات دارای اختلاف عقیده می‌باشند، امام خمینی (ره) و شیخ انصاری (قدس) می‌باشند. با توجه به اختلاف نظری که در مورد افعال جزایی و مسئولیت کیفری صبی در بین فقها وجود دارد و نیز با توجه به اینکه شیخ انصاری و امام خمینی از جمله فقهای مشهور امامیه می‌باشند، بررسی عقاید و نظریات ایشان در این مورد، حائز اهمیت است. با در نظر گرفتن جایگاه این دو فقیه بزرگ در فقه امامیه و مباحثی که در رابطه با افعال صبی بیان نموده‌اند، در این تحقیق که با روش توصیفی-تحلیلی و با هدف بررسی افعال صبی از منظر امام خمینی و شیخ انصاری و مقایسه نظرات آنها در این رابطه صورت گرفته این نتایج قابل بیان است که؛ از منظر امام خمینی و شیخ انصاری افعال صبی از بُعد جزایی با توجه به سن رشد، دارای حکمی متفاوت است. در مبحث مجازات صبی، هر دو فقیه بلوغ را شرط تحقق حد دانسته‌اند و همچنین تعزیر و تأدیب را بر صبی ثابت و استیفای حد توسط صبی را غیر مجاز می‌دانند. شیخ انصاری در اکثر موارد، دلیل مجازات صبی را نقل شهرت، اجماع و رفع قلم دانسته ولی امام خمینی لزوم وجود رشد و بلوغ در کنار هم برای خروج از حجر را لازمه افعال صبی و مجازات وی دانسته‌اند.

**واژگان کلیدی:** صبی، افعال عبادی، افعال مدنی، افعال جزایی، جنبه قضایی اعمال، امام خمینی (ره)،

شیخ انصاری (قدس)

## فهرست مطالب

|                                     |    |
|-------------------------------------|----|
| فصل اول: کلیات تحقیق.....           | ۱  |
| ۱-۱: مقدمه .....                    | ۲  |
| ۲-۱: بیان مسأله .....               | ۳  |
| ۳-۱: اهمیت و ضرورت تحقیق.....       | ۴  |
| ۴-۱: اهداف تحقیق .....              | ۵  |
| ۵-۱: سؤالات و فرضیات تحقیق .....    | ۵  |
| ۱-۵-۱: سؤالات .....                 | ۵  |
| ۲-۵-۱: فرضیات .....                 | ۶  |
| ۶-۱: ادبیات و پیشینه تحقیق .....    | ۶  |
| ۷-۱: تعاریف و مفاهیم اصطلاحات ..... | ۷  |
| ۱-۷-۱: صبی .....                    | ۸  |
| ۲-۷-۱: صغیر .....                   | ۹  |
| ۳-۷-۱: طفل .....                    | ۱۱ |
| ۴-۷-۱: مفهوم تمیز .....             | ۱۲ |
| ۵-۷-۱: مراقب .....                  | ۱۳ |
| ۶-۷-۱: رشد .....                    | ۱۴ |

|         |                                                                                      |
|---------|--------------------------------------------------------------------------------------|
| ۱۵..... | ۷-۷-۱: بلوغ                                                                          |
| ۱۷..... | ۸-۷-۱: حجر                                                                           |
| ۱۸..... | ۸-۱: روش‌شناسی و ساماندهی تحقیق                                                      |
| ۲۱..... | فصل دوم: جنبه عبادی اعمال صبی از منظر امام خمینی (ره) و شیخ انصاری (قدس).....        |
| ۲۳..... | ۱-۲: نماز صبی                                                                        |
| ۲۴..... | ۱-۱-۲: نماز صبی از منظر امام خمینی (ره)                                              |
| ۲۵..... | ۲-۱-۲: نماز صبی از منظر شیخ انصاری (قدس)                                             |
| ۲۶..... | ۲-۲: روزه صبی                                                                        |
| ۲۶..... | ۱-۲-۲: روزه صبی از منظر امام خمینی (ره)                                              |
| ۲۸..... | ۲-۲-۲: روزه صبی از منظر شیخ انصاری (قدس)                                             |
| ۳۰..... | ۳-۲: حج صبی                                                                          |
| ۳۱..... | ۱-۳-۲: حج صبی از منظر امام خمینی (ره)                                                |
| ۳۵..... | ۲-۳-۲: حج صبی از منظر شیخ انصاری (قدس)                                               |
| ۳۶..... | ۴-۲: زکات در اموال صبی                                                               |
| ۳۸..... | ۱-۴-۲: زکات صبی از منظر امام خمینی (ره)                                              |
| ۴۰..... | ۲-۴-۲: زکات صبی از منظر شیخ انصاری (قدس)                                             |
| ۴۱...   | فصل سوم: جنبه مدنی یا معاملی اعمال صبی از منظر امام خمینی (ره) و شیخ انصاری (قدس)... |

- ۳-۱: ادله حجر صبی در تصرفات مالی ..... ۴۲
- ۳-۱-۱: ادله حجر صبی در تصرفات مالی از منظر امام خمینی (ره) ..... ۴۴
- ۳-۱-۲: ادله حجر صبی در تصرفات مالی شیخ انصاری (قدس) ..... ۴۷
- ۳-۱-۲-۱: بررسی اجمالی اخبار ..... ۴۹
- ۳-۱-۲-۲: بررسی تفصیلی اخبار ..... ۵۰
- ۳-۲: آثار حجر صبی بر ولی ..... ۵۲
- ۳-۲-۱: آثار حجر صبی بر ولی از منظر امام خمینی (ره) ..... ۵۲
- ۳-۲-۲: آثار حجر صبی بر ولی از منظر شیخ انصاری (قدس) ..... ۵۷
- ۳-۲-۳: وقوع اختلاف بین صبی و ولی ..... ۵۹
- ۳-۳: حکم عقود صبی ..... ۶۰
- ۳-۳-۱: عقود مالی صبی ممیز ..... ۶۱
- ۳-۳-۱-۱: حکم خرید و فروش توسط صبی ..... ۶۱
- ۳-۳-۱-۲: حکم اجاره صبی ..... ۶۳
- ۳-۳-۱-۳: حکم ودیعه صبی ..... ۶۴
- ۳-۳-۱-۴: هبه صبی ..... ۶۶
- ۳-۳-۱-۵: وصیت صبی ..... ۶۸
- ۳-۳-۲: عقود و ایقاعات غیر مالی صبی ..... ۷۰

۳۵. رافعی قزوینی، عبدالکریم بن محمد، فتح العزیز شرح الوجیز، ج ۱۰، بیروت، دارالفکر، بی تا.
۳۶. الرضی، محمد بن الحسن الاسترآبادی؛ شرح الرضی علی کافیة ابن الحاجب، قم، دار المجتبی، چاپ اول، ج ۲، ۱۴۳۱ هـ.
۳۷. زبیدی، محمد بن محمد، تاج العروس من جواهر القاموس، ذیل «صغر»، چاپ علی شیر، بیروت ۱۴۱۴ هـ.
۳۸. زمخشری، محمود بن عمر، اساس البلاغة، دارالعلم، بیروت، ۱۹۶۵ م.
۳۹. زین الدین بن علی شهیدثانی، مسالک الافهام الی تنقیح شرائع الاسلام، ج ۴، قم ۱۴۱۳ هـ.
۴۰. شیبانی، أبو عبد الله أحمد بن محمد، مسند احمد، تحقیق: الأرئووط، شعيب، مرشد، عادل و دیگران، اشراف: ترکی، عبد الله بن عبد المحسن، ج ۱۱، بیروت، مؤسسه الرسالة، چاپ اول، ۱۴۲۱ هـ.
۴۱. انصاری، مرتضی، کتاب الصوم، نشر کنگره جهانی بزرگداشت شیخ اعظم انصاری، ج اول، ۱۴۱۳ هـ. ق.
۴۲. شیخ صدوق، عیون اخبار الرضا(ع)، محقق، مصحح، لاجوردی، مهدی، ج ۲، نشر جهان، چاپ اول، تهران، ۱۳۷۸ هـ.
۴۳. شیخ صدوق، من لا یحضره الفقیه، محقق، مصحح، غفاری، علی اکبر، ج ۳، قم، دفتر انتشارات اسلامی، چاپ دوم، ۱۴۱۳ هـ.
۴۴. الصبان، محمد بن علی؛ حاشیة الصبان علی شرح الأشمونى علی ألفیة ابن مالک، ج ۲، بیروت، دار الفکر، ۱۴۲۹ هـ.
۴۵. حلّی، حسن بن یوسف(علامه حلّی)، تذکره الفقهاء، نشر موسسه آل البيت (ع)، چ اول، ج ۱۴، ۱۴۰۱ هـ.
۴۶. صدر، سید محمدباقر، الفتاوی الواضحه، دارالفکر، قم، ۱۴۰۶ ق.

٤٧. طباطبائی حکیم، سید محسن، حقائق الاصول، ج ١، مکتبہ بصیرتی، قم، ١٣٧١.
٤٨. طباطبائی، سید علی، ریاض المسائل فی بیان الاحکام بالدلائل، ج ٩، نشر مؤسسه آل البيت (ع)، قم، ١٤١٨هـ.
٤٩. طباطبائی، محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، ذیل نساء: ٦، بیروت ١٣٩٠.
٥٠. طباطبائی، صاحب ریاض، سید علی بن محمد بن ابی معاذ، ریاض المسائل فی تحقیق الأحکام بالدلائل، ج ١٦، مؤسسه آل البيت علیهم السلام، قم، ١٤١٨ق.
٥١. الطباطبائی الیزدی، السید محمد کاظم، شرح مکاسب، طبعه ونشره مؤسسه اسماعیلیان للطباعة والنشر والتوزيع قم، ١٣٨٧هـ.
٥٢. طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، چاپ هاشم رسول محلاتی و فضل الله یزدی طباطبائی، بیروت ١٤٠٨هـ.
٥٣. طوسی، محمد بن حسن، المبسوط فی فقه الامامیه، ج ٢، چاپ محمدتقی کشفی، تهران ١٣٨٧.
٥٤. طوسی، محمد بن حسن، تهذیب الاحکام، ج ١٠، دارالأضواء، بیروت، ١٤٠٦هـ.
٥٥. العاملی، شیخ حر، وسایل الشیعہ، ج ١١ ابواب وجوب حج باب ٢ ( باب أنّه يجب الحج علی الناس)، ١٤٣٠.
٥٦. علامه حلی، حسن بن یوسف (علامه حلی)، تحریر الاحکام الشرعیّه علی مذهب الامامیه، ج ٢، چاپ ابراهیم بهادری، قم، ١٤٢٠هـ.
٥٧. علامه حلی، حسن بن یوسف (علامه حلی)، قواعد الاحکام، ج ٢، قم، ١٤١٣هـ.
٥٨. علامه حلی، حسن بن یوسف (علامه حلی)، واعد، ج ٣، منشورات الرضی، قم، ١٤٠٤ق.
٥٩. فیروزآبادی، محمد بن یعقوب، القاموس المحیط، دار إحياء التراث العربی، بیروت، ١٤٠٧هـ.

۶۰. فیاضی، محمد اسحاق، موسوعه امام الخویی (محاضرات فی اصول الفقه)، ج ۴۴، قم، مؤسسه آثار امام الخویی، ۱۴۲۲ق.

۶۱. قاضی نعمان، نعمان بن محمد، دعائم الاسلام و ذکر الحلال و الحرام و القضايا و الاحکام، ج ۲، چاپ آصف بن علی اصغر فیضی، قاهره، ۱۹۶۳م.

۶۲. قرشی شافعی، أبو عبد الله محمد بن إدريس، مسند الإمام الشافعی، ج ۳، کویت، شرکه غراس للنشر و التوزیع، چاپ اول، ۱۴۲۵هـ.

۶۳. قطب الدین راوندی، سعید بن عبدالله، فقه القرآن، محقق، مصحح، حسینی، سید احمد، ج ۲، قم، کتابخانه آیه الله مرعشی نجفی، چاپ دوم، ۱۴۰۵هـ.

۶۴. کریمی قمی، حسین؛ العقل و البلوغ عند الامامیه، نشر دانشگاه قم، قم، ۱۳۸۱، ج اول.

۶۵. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، محقق، مصحح، غفاری، علی اکبر، آخوندی، محمد، ج ۵، دار الکتب الإسلامیه، چاپ چهارم، تهران، ۱۴۰۷هـ.

۶۶. مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، دار احیاء التراث، بیروت، ۱۴۰۳ق.

۶۷. محسنی، محمد آصف، الفقه و المسائل الطبیئیه، صانعی، آیه الله یوسف، توضیح المسائل، ۱۴۱۸هـ.

۶۸. محقق اردبیلی، مجمع البرهان، ج ۱۳، مؤسسه النشر الاسلامی، ۱۴۱۷ق.

۶۹. محقق اردبیلی، احمد بن محمد، مجمع الفائدۀ و البرهان فی شرح ارشاد الاذهان، قم، مؤسسه النشر الاسلامی، ۱۴۱۶ق.

۷۰. محقق حلی، جعفر بن حسن، شرایع الاسلام فی مسائل الحلال و الحرام، ج ۲، چاپ عبدالحسین محمد علی بقال، قم، ۱۴۰۸هـ.

۷۱. محمد بن اشعث، جعفریات (اشعثیات)، مکتبه نینوی الحدیثه، تهران، ۱۳۶۵،

۷۲. مرعشی نجفی، سید شهاب الدین، السرقه علی ضوء القرآن و السنه، قم، بی تا.



۷۳. مکارم، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۱، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۴.
۷۴. موسوی خمینی، روح الله، کتاب البیع، مؤسسه مطبوعاتی اسماعیلیان، قم، چ چهارم، ۱۴۱۰ق.
۷۵. موسوی خمینی، روح الله، تحریر الوسیله، ج ۲، ترجمه سید محمد باقر موسوی همدانی، نشر دارالعلم، ۱۳۸۸.
۷۶. موسوی خمینی، سید روح الله، کتاب البیع، ج ۲، قم، مؤسسه مطبوعاتی اسماعیلیان، بی تا.
۷۷. موسوی خمینی، سید روح الله، تحریر الوسیله، ج ۳، ترجمه علی اسلامی و قاضی زاده، نشر جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، دفتر انتشارات اسلامی، قم، ۱۳۷۱.
۷۸. موسوی خمینی، سید روح الله، رساله توضیح المسائل، نشر وزارت ارشاد، تهران، ۱۳۶۹.
۷۹. موسوی خمینی، سید روح الله، کتاب البیع، ج ۲، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۴۲۱ه.
۸۰. مهرپور، حسین، مجموعه نظریات شورای نگهبان، تهران، انتشارات کیهان، ج ۱، بی تا.
۸۱. میرزای قمی، ابوالقاسم بن محمدحسن، غنائم الایام، ج ۱، مؤسسه تحقیقات و نشر معارف اهل البيت (ع)، قم، ۱۳۷۲.
۸۲. میرزای قمی، ابوالقاسم بن محمدحسن، جامع الشتات، ج ۲، چاپ مرتضی رضوی، تهران، ۱۳۷۱ش.
۸۳. نائینی، میرزا محمد حسین، منیه الطالب فی حاشیه المکاسب، المکتبه المحمديه، تهران، ۱۳۷۳ق.
۸۴. نجفی، محمد حسن، جواهرالکلام فی شرح شرائع الاسلام، ج ۹، بیروت، ۱۴۱۲ه.
۸۵. نجفی، محمدحسن بن باقر، جواهرالکلام فی شرح شرائع الاسلام، ج ۲۶، چاپ علی آخوندی، بیروت ۱۹۸۱م.
۸۶. نوری، میرزا حسین، مستدرک الوسائل، ج ۱۸، مؤسسه آل البيت (ع)، بیروت، ۱۴۰۸ق.
۸۷. یزدی، محمدکاظم بن عبدالعظیم طباطبایی، حاشیه المکاسب، ج ۱، نشر دارالفکر، قم، ۱۴۰۴ق.

